

«TK MEGANOM»

ISSN 2520-7474

PARADIGM OF KNOWLEDGE

Multidisciplinary
Scientific Journal

№ 5(69)

Frankfurt 2025

ISSN 2520-7474

DOI 10.26886/Paradigm.2520-7474.5(69)2025

**SCIENTIFIC JOURNAL
PARADIGM OF KNOWLEDGE**

**No. 5(69), 2025
November, 30**

FOUNDER: CENTER FOR
INTERNATIONAL COOPERATION
TK MEGANOM, LLC

WAS FOUNDED IN 2014

IT IS ISSUED SIX TIMES A YEAR

<http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/>

Edition address: Zeil 12,
60313 Frankfurt, Germany

Edition e-mail: paradred@gmail.com

Phone: + 496921246293

© Center for international scientific
cooperation TK Meganom, LLC

Reprint of materials without the written permission of edition forbidden

Editorial Board:

The Editor-in-chief Nataliia Tytova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

Economic Sciences

- Doctor of Economical Sciences, Professor, Barsky Y. M., Lutsk National Technical University;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shvets N. R., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shevchuk A. V., Novovolynsk Research-Education Institute of Economics and Management Ternopil National Economic University;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Vdovenko N. M., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Zahorna T. O.;

Historical Sciences

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Orehovskiy V., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Yuriy M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Bezarov O., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Tsyganenko L., Izmail State Humanitarian University

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Roebuck Igor Y., Kharkiv National Medical University;
- Doctor of Historical Sciences, Nikitenko K. V., Lviv National Academy of Arts;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, I.B. Datskiv, Ternopil National Economic University;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Cotsur Nadiya, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;

Philosophical sciences

- Doctor of Philosophy, Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad;
- Ramadan Emhemad Jweli Kanan, Doctor of Philosophy (PhD), Elmergib University, Libya;
- Doctor of Philosophy, Professor, Chikarkova M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Philosophy, Professor, Andriyenko O. V. Donetsk National University;
- Doctor of Philosophy, Dulyan P. G., Mikolaiv National University;

Political Sciences

- Doctor of Political Science, Professor, Kornienko V., Academician of the Ukrainian Academy of Political Science, Vinnytsia National Technical University, President of the Association "Analitikum"
- Doctor of Political Sciences, Professor, Tkach O. I., Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Denysyuk Svetlana G., Vinnytsia National Technical University;

Pedagogical Sciences

- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Belmaz Y. Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vlasenko K. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Donbass State Engineering Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Prima R. M., Lesya Ukrainka Eastern European National University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kozhevnikov V. M.;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Tarnopolskyi O. B., Doctor of Pedagogical Sciences, Alfred Nobel University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poluboiaryna I. I., Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts;

Psychological Sciences

- Doctor of Psychology, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Technology, Iryna Volzhentseva; Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University;
- Doctor of Psychology, Professor, Simonenko S., K.D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University;
- Associate Professor, Murat Eliaz, Ondokuz Mayıs University, Yasar Dogu Faculty Of Sport Sciences, Samsun, Turkey;

Medical Sciences

- Doctor of Medical Sciences, Professor, Mikhail Lebedyuk, Head of the Department of Dermatology and Venereology, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Professor, Bocharov Vasily Andreevich, Head of the Department of Pharmaceutical and Cosmetology Technologies, Odessa Medical Institute of the International Humanities University;

- PhD in Medical Sciences, Bocharova Veronika Vladimirovna, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Kuts Larissa Viktorovna, Head of the course of dermatovenerology, clinical immunology, allergology, Medical Institute of the Sumy State University;
- Doctor of Medical Sciences, Zubkova L., Medical center "ORTO DENT" (Odessa, Ukraine);
- Doctor of Medical Sciences, Gladchuk V., «Hladchuk Medical Aesthetic Center» (Kiev, Ukraine)
- Doctor of Medicine, Professor, Peklina G. P., Odessa Medical Institute International Humanitarian University;

Technical Sciences

- Doctor of Technical Sciences, Professor, Waldemar Wójcik, Lublin University of Technology;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Baranowski V. M., Ternopil National Technical University;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Gogo V. B., Donetsk National Technical University;
- PHD in Engineering Sciences, Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad

Juridical sciences

- Doctor of Law, Professor, Krinitsky I. E., Professor, Research Laboratory number 1, Research Institute of Finance;
- Doctor of Law, Professor, Gumin A. M., Training and Research Institute of Law and Psychology, National University "Lviv Polytechnic"

Art

- Doctor of Art, Professor, Crul P. F. V.Stefanik Priкарпатський University;
- Doctor of Art, Professor, Olena Sizova, P. Tchaikovsky South Ural State Institute of Arts;
- Doctor of Art, Professor, Katerina Stanislavska, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Prokopova Natalia Leonidovna, Dean of the Faculty of Directing and Actor Art, Kemerovo State Institute of Culture;
- Doctor of Art, Rusudan Kvaratskhelia, Caucasus International University;
- Doctor of Art, Professor, Andriy Puchkov, Boris Grnchenko Kyiv University;
- PhD in Art, Evhen Kushch, National Academy of Leaders Culture and Arts;

Geographical Sciences

- Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ilyin L. V., Head of the Department of Tourism and Hospitality Lesya Ukrainka East-European National University;

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

DOI (Digital object identifier)

Publishing house is a member of CrossRef

Indexing:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH
ENGINE

RESEARCHBIB

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

I. ART AND ART CRITICISM

DOI 10.26886/2520-7474.5(69)2025.1

UDK 745.522 (560 – 5)"14–15"

MAMLUK CARPETS IN EUROPEAN PAINTING OF THE 15TH–16TH CENTURIES AS A TRIBUTE TO THE WESTERN AND CENTRAL ASIAN CARPETS FASHION

Ulyana Belnakita, Postgraduate student

<https://orcid.org/0000-0001-9082-8415>

e-mail: u.belnakita.asp@kubg.edu.ua

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine, Kyiv

Olga Shkolna, Doctor of Art History, Professor

<https://orcid.org/0000-0002-7245-6010>

e-mail: dushaorchidei@ukr.net

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine, Kyiv

The article is devoted to the legacy of Mamluk carpets - a separate caste of Egyptian military and military leaders of the 9th – early 19th centuries, who were recruited from enslaved Georgians, Circassians, Armenians, Polovtsians, Ruthenians, Bosnians, etc., born free at birth. Given their coming to power in the country after a series of successful victories over the Crusaders and the formation of the Bahrit Mamluk dynasty in 1250–1382, and later the Burjit dynasty, which ruled from 1382 to 1517, the phenomenon of their own "carpet art court" was formed, which provided the needs of the state leaders in highly artistic textile products.

From the 13th to the 16th centuries, the Mamluks owned large territories from Nubia to Kurdistan, including Jerusalem, Damascus, Aleppo, Basra, Tripoli, their lands bordered Iraq, Iran, and Armenia. Given the spread of fashion for status carpets, which were an obligatory part of the interior

decoration of the rulers of the Eastern countries during negotiations and diplomatic receptions of foreign delegations, carpet weavers from the center in Tabriz, as well as Turkmen masters, were gradually invited to Cairo.

The research methodology is based on the principle of scientific comprehensiveness, art historical and historical approaches, axiological, ontological, historical-genetic, historical-chronological, comparative, typological, iconographic, art historical analysis method and compositional-design method

The synthesis of fashion for West and Central Asian patterns and technologies for making woolen products and individual experiments with silk threads led to the emergence of the phenomenon of a local carpet weaving school in Cairo, the tradition of which by the 14th century had already acquired stylistic and artistic-figurative perfection.

Conclusions. In fact, from this time until the end of the 16th century, despite the Ottomans coming to power in Egypt and the annexed territories in 1517, extremely expressive works for Africa and Asia were produced, which began to be introduced into the painting of European masters as works of a unique oriental tradition. At the same time, if at the beginning of the formation of the Cairo school of carpet weaving, geometric compositions of a «kaleidoscopic» type with stars and squares prevailed in products of this type, then gradually there was a transition to a greater use of floral motifs, characteristic not of the Girikhs, but of the Islims. In the end, 3 main types of composition of Mamluk carpets were formed, which today require separate study.

Key words: *Mamluk carpets, painting, Europe, stylistics, decorative arts, fine arts, composition, design, artistic traditions.*

У. Белнакіма, аспірантка; О. Школьна, доктор мистецтвознавства, професор; Мамлюцькі килими в європейському

живописі XV–XVI століть як данина західно- та центрально-азійській килимарській моді / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

Статтю присвячено спадку килимів мамлюків – окремої касты єгипетських військових та воєначальників IX – початку XIX століть, котрі набиралися з поневолених грузинів, черкесів, вірменів, половців, русинів, боснійців тощо, народжених вільними при народженні. Зважаючи на прихід їх до влади в означеній країні після низки успішних перемог над хрестоносцями й утворення упродовж 1250–1382 рр. Бахрїтської мамлюцької династії, а надалі Бурджитської, яка правила з 1382 по 1517 рр., сформувався феномен власного «килимового художнього двору», котрий забезпечував потреби чільників держави у високохудожній текстильній продукції.

Мамлюки від XIII по XVI століття володіли великими територіями від Нубії до Курдистану, включно із Єрусалимом, Дамаском, Алеппо, Басрою, Тріполі, їхні землі впритул межували з Іраком, Іраном, Вірменією. Враховуючи поширення моди на статусні килими, котрі були обов'язковою частиною облаштування інтер'єрів правителів країн Сходу під час перетрактацій та дипломатичних прийомів іноземних делегацій, поступово до Каїру були запрошені килимарі з центру в Тебрізі, а також туркменські майстри.

Методологія дослідження спирається на принцип наукової всебічності, мистецтвознавчий та історичний підходи, аксіологічний, онтологічний, історико-генетичний, історико-хронологічний, компаративний, типологічний, іконографічний, метод мистецтвознавчого аналізу та композиційно-дизайнерський метод

Синтез моди на західно- та центрально-азійські візерунки та технології виготовлення вовняних виробів та окремі експерименти з шовковими нитками спричинив появу феномену місцевої килимарської

школи в Каїрі, традиція котрої на XIV століття вже набула стилістичної і художньо-образної викінченості.

Висновки. Отже, з цього часу і до кінця XVI століття, не дивлячись на прихід до влади в Єгипті та приєднаних територіях у 1517 році Османів, виготовлялися надзвичайно виразні для Африки та Азії твори, котрі стали вводитися в живопис європейських майстрів як витвори унікальної орієнтальної традиції. При цьому якщо на початку формування каїрської школи килимарства у виробках подібного типу переважали геометричні композиції «калейдоскопічного» ґатунку з зірками та квадратами, то поступово з'явився перехід до більшого вжитку флоральних мотивів, характерних не для гірхів, а ісламі. Врешті сформувалося 3 основних типи композиції мамлюцьких килимів, які сьогодні потребують окремого вивчення.

Ключові слова: мамлюцькі килими, живопис, Європа, стилістика, декоративне мистецтво, образотворче мистецтво, композиція, дизайн, художні традиції.

Вступ. Мамлюками називали єгипетських воїнів, навернених у іслам представників народів Кавказу, Великого степу та Балкан, викрадених у підлітковому віці. Як правило, до 90% з них були грузинами, решта – черкесами, абхазами, вірменами, половцями, частково згадуються боснійці, русини тощо [8, с. 159]. Процес формування окремих загонів з мамлюків розпочався від IX–XIII століть, і набув особливих державотворчих форм у Єгипті до XVII–XVIII століть.

1706 р. вони підняли анти-турецьке повстання, на початку XIX століття в 1806 і 1811 рр. турецька армія розгромила 600 мамлюцьких беїв, а потім і 4000 мамлюків. Решта від її армії спасалася втечею до Судану, частина з яких була знищена 1820 р.

Загальна постановка питання та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Як окремий феномен мамлюцтво проіснувало в Єгипті з IX до XIX століття. Деяких з новонавернених військових продавали у рабство араби, монголи, турки, завдяки чому формувалася каста захисників, схожа на яничар. Мамлюки за успішну службу отримували земельні наділи, завдяки чому поступово ставали крупними землевласниками, отримували статус вождів-беїв [13, с. 99].

Гуртуючись у передові загони війська, з часом ці бійці ставали представниками єгипетської еліти, утворивши в ній окремий соціальний прошарок. Відомо, що мамлюки-грузини не поривали стосунки зі своєю батьківщиною, спілкувалися на грузинській мові, постійно надсилали дарунки власним родичам, зустрічали в гостях своїх батьків, передавали кошти на спорудження християнських соборів у рідній країні. Також для них завжди була характерна взаємопідтримка та взаємовиручка з почуття етнічної солідарності. Адже це був малочисельний народ з багатою культурою та тяглістю сильних родоплемінних звичок.

Мужність та звитяга мамлюків поступово стала чинником надзвичайної поваги до них у єгипетському суспільстві. Вони вправно їздили на конях, володіли секретами ведення морських боїв. З надзвичайною хоробрістю мамлюки відбивали напади Монголії у Курдистані, близькому до кордонів їхньої рідної землі. Зокрема, у Сирії, коли трапилися вирішальні битви в 1271, 1281, 1303/1304, 1312 роках. Від середини XIII століття представниці правлячих династій виходили заміж за мамлюків у Єгипті, завдяки чому утворився період Бахритів і Бурджитів, де вагому роль також відігравали кипчаки (половці).

Риси правил поведінки з-поміж загонів мамлюків, близькі лицарським у Європі, сформували певний етикет у їхніх лавах, характерними рисами якого ставали щедрість, звитяга, вміння

виліковування ран. Сильними сторонами цих воїнів було знання тактики кінноти, досконале володіння верховою їздою. Мамлюки, крім того, що служили султанам, також були й на службі в деяких емірів арабських країн. З часом загони цих воїнів, що отримали певну свободу від правителів Єгипту, почали користуватися заслуженою повагою у суспільстві, отримали великі статки, зайняли у державі високі військові та адміністративні пости. Вони мали розкішні будинки та можливість замовляти продукцію різних ремесел за власними смаками.

Враховуючи зв'язок ремісничих традицій фахівців часів окреслених двох мамлюцьких династій з іранськими та центрально-азійськими центрами килимарства, важливо осмислити джерела інспірацій каїрських килимів щодо технологій виготовлення та орнаментальних мотивів, аби з'ясувати художньо-образну та стилістичну специфіку місцевих орієнтальних творів XIV–XV століть, відомих сьогодні, насамперед, за фіксацією у живописних полотнах провідних європейських художників епохи пізнього Ренесансу та маньєризму.

При цьому аналіз сучасних досліджень та публікацій, в яких обговорюються шляхи вирішення цієї наукової проблеми, обмежуються, насамперед хрестоматійними працями кількох європейських вчених. Передусім, Ернста Кюнеля 1957 р. [7, с. 1–90], котрий присвятив увагу феномену каїрського виробництва килимів, котрі раніше вважалися виготовленими за межами Єгипту; та Курта Ердмана 1964 р. [6, с. 65–105], який запропонував класифікацію основних типів композиції мамлюцьких килимів.

Наступною вагомою працею з вивчення означеного питання стала робота Есіна Атіла 1981 р., присвячена розгляду Ренесансу в ісламській традиції на прикладі саме мамлюцького мистецтва [4, с. 223–248], що, по суті, відкрила нове бачення мистецтва Заходу і Сходу у певних паралелях великих європейських історичних стилів і взаємозв'язку.

Надалі ідеї вказаного вченого розвивали вже в 2007 р. Окумура Сумію та Ерен Халіт, зосереджуючись вже лише на килимах малюків у межах їх синтетичної художньої культури [9, с. 1–277].

Також слід зазначити, що низка фахівців-орієнталістів європейських та американських музеїв на початку XXI століття почали вивчати предмети з групи мамлюцьких килимів свої колекції (характерні приклади – збірка музею Бардіні в Італії (*Рис.* 9), колекція музею Тіссона-Борнемісси, Віденського музею декоративного мистецтва МЕТ (*Рис.* 4), Музею ісламського мистецтва в Катарі, Музею текстилю Вашингтону, Метрополітен-музею у Нью-Йорку) [4; 10] (*Рис.* 1, 5, 6), завдяки чому з'явився доступ до оригінальних творів виробництва Каїру XV–XVI століть (*Рис.* 3), представлених також у європейському живописі. Типовим є твір А. Франккена «Таємна вечерея» 1570 р. з колекції Королівського музею образотворчих мистецтв Антверпена (*Рис.* 9).

Невирішені аспекти проблеми, якій присвячено дослідження, пов'язані з уточненням періодизації виготовлення мамлюцьких килимів, як у декоративно-ужитковому мистецтві, так і в образотворчому. Адже у праці Ернста Кюнеля 1957 р. зазначені хронологічні межі до XVII століття включно [7, с. 1–90], натомість твори цього типу, виготовлені в Каїрі, представлені нині у провідних музейних колекціях світу здебільшого датовані XV–XVI століттями, хоча вони могли зображатися й у живописі XVII і пізніших століть. Більш детальне цього вивчення питання зумовлює актуальність досліджуваної проблематики.

Мета роботи – на достовірному колі пам'яток з колекцій образотворчого мистецтва Європи та Америки визначити періодизацію типових мамлюцьких килимів, а також співвіднести їх поширення з зображеннями у творах світового живопису.

Завдання дослідження – охарактеризувати три основні типи композиції килимів, виготовлених у Каїрі у межах XV–XVI століть;

розкрити їх специфіку виготовлення, пов'язану з певними джерелами інспірацій в галузі технологій, колористики, орнаментики; визначити зв'язок мамлюцьких із групою так званих «дамаських» килимів.

Основний матеріал статті. Для розкриття мети і поставлених завдань обрано інструментарій дослідження, що спирається на принцип наукової всебічності, мистецтвознавчий та історичний підходи, а також низку методів: аксіологічний, онтологічний, історико-генетичний, історико-хронологічний, компаративний, типологічний, іконографічний, метод мистецтвознавчого аналізу та композиційно-дизайнерський метод.

Імовірно, поява так званих мамлюцьких килимів – досягнення, пов'язане з саме такими їхніми можливостями. Виготовляли твори подібного типу з другої половини XV – до середини XVI століть, початково їх називали «дамаськими». Але віднайдення фрагментів оригінальних килимів у місті Фустат (столиці Єгипту за часів Омеядів та Аббасидів), що існувало протягом 641–1168 року, дозволило здійснити верифікацію за техніко-технологічною експертизою, котра дозволила визначити не сирійське, а саме їх каїрське походження. Найраніша згадка каїрських килимів, виконаних аль-шарифом, датована XIV р. Натомість вперше килими мамлюцького типу порівнювалися з тебрізькими 1474 року [3, с. 223–248].

За деякими джерелами виробниками набирали туркменських майстрів, що емігрували з Тебрізу. Техніка виконання килимів – це або притаманні туркменському килимарству полуторні (косі) вузли під назвою *ýaraçitme*, типові також для турків-сельджуків. В окремих випадках з-поміж мотивів декору мамлюцьких килимів використовувалися зображення стилізованих рядів кипарисів, пальм й листя з парасолькоподібним рисунком.

Твори виконувалися переважно на роликовому верстаті з шерсті овець, рідше з шовку. Фарбники використовувалися натуральні. Слід

також звернути увагу на те, що нитки шерсті у цих виробах тчуться за годинниковою стрілкою, у той час, як більшість килимів з вовни тчуть проти годинникової стрілки. Для мамлюцьких килимів, що виготовлялися у майстернях Каїру, було притаманне S-подібне прядіння шерсті (вважається, що останнє – автохтонна особливість, пов'язана з неможливістю у попередній період виконувати прядіння з рослинних волокон в іншому напрямку, оскільки вони б рвалися). Їх кольорова гама найчастіше складалася з трьох або п'яти домінантних кольорів. В світі нині лишилося лише близько ста мамлюцьких килимів [12, с. 22–25].

Типовими рисами означених виробів є основні три композиційні схеми з відповідною колористичною гамою. Зокрема, найчастіше палітра цих виробів складалася з червоно-оранжевої домінантної фарби, а також з зеленої, жовтої, синьої барв з повною відсутністю нефарбованого білого ворсу. Специфіка візерунків готових виробів мамлюцького типу – це орнаментальні мотиви у вигляді квадратів і розет (гель), розташовані, як правило, на одній вісі.

Єгипетські килими цього різновиду, в основі дизайну яких є ісламські гірihi, виготовлялися у Єгипті впритул до кінця XVI століття. Навіть після захоплення Селімом I 1517 року Єгипту та приєднання його до Османської імперії [11, с. 91–105]. Однак ще 1663 р. французький мандрівник Жан де Тевено повідомляв, що на власні очі бачив килимарів у Каїрі [7, с. 1–90]. Можливо вони виготовлялися впритул до XVIII століття, допоки існував художній двір Мамлюцького султанату.

Мамлюцькі килими мали попит як всередині Єгипту, так і замовлялися за його межами. Ними викладали дорогу під час різноманітних процесій, використовували для прикрашання інтер'єрів. За класифікацією відомого килимознавця Курта Ердмана, в залежності від типу композиції та специфіки виготовлення тла виробу, їх можна розділити на три основні групи.

До першої варто віднести квадратні за розміром вироби штибу відомого прикладу з Метрополітен-музею, що датується кінцем XV – початком XVI сторіччя. Другу групу складають вироби, де основний прямокутник фону прикрашений центральними елементами та фланкуючими довгастими панелями, котрі надалі розподілені навпіл, тричі, або на п'ять невеличких медальйонів із візерунками, що повторюють центральний елемент декору.

Характерний приклад виробу цього штибу – мамлюцький килим з Музею мистецтв Філадельфії (*Рис. 7*), виготовлений близько 1500–1550 рр. До третьої групи дослідник відніс килими, фон яких здебільшого розподілений на множину секцій та медальйонів штибу відомого килиму «Сімонетті» (*Рис. 2*). Він названий на честь колишнього власника, зі збірки Метрополітен-музею, датованого бл. 1500-го року, й має багатих зовнішній вигляд, й нагадує мозаїку, яка світиться [6, с. 65–105].

З-поміж відомих прикладів мамлюцьких килимів варто назвати килим Келенкіал, що зберігається у Музеї текстилю Вашингтону, котрий датується першою половиною XVI ст. На всіх єгипетських килимах цього різновиду наявна зовнішня кайма, котра прикрашена медальйонами, що чергуються з овальними картушами. Ця художньо-образна особливість, а також те, що центральний візерунок гуртує довкола себе серію зірок та багатокутників, що чергуються між собою, і де кожна додаткова геометризована форма має свій поділ на частини та прикрашається, спричинили традиційне розуміння килимів подібного типу як калейдоскопічних.

Відомо, що 60 таких килимів були подаровані англійському кардиналу Томасу Уолсі в обмін на дозвіл венеційським купцям завозити вино до Англії. Найбільш раннє полотно, на якому зображено мамлюцький килим, це «Портрет дожа Венеції Лоредана та його чотирьох радників» роботи художника Джованні Белліні 1507 року. З-

поміж французів невідомий майстер зафіксував трьох братів де Коліньї 1555 року.

Також званою є робота Амброзіуса Франкена «Таємна вечеря» з зображенням мамлюцького килима (зб. Королівського музею образотворчих мистецтв Антверпена), написана близько 1570 року, в якій великий медальйон представлений як частина орнаментального німбу довкола голови Ісуса. Відомо 16 зображень мамлюцьких килимів в європейському живописі [4, с. 1–132; 10; 5, с. 39–40].

Враховуючи певну синтетичність візерунків мамлюцьких килимів, прийнято вважати, що до їх виготовлення мали стосунок не лише запрошені туркменські майстри, а й тебрізькі іранські. Із владою османів від 1517 р. мода на геометричні візерунки цих виробів змінилася на іслімі, зі стилізованими криволінійними квітковими мотивами, які подобалися туркам [9, с. 1–277].

У палітрі творів також з'явилося більше барв, де яскраво-червона поєднувалася з кольорами малахіту, крему, кольором морської хвилі, золотавого, бірюзи. Комбінація соковитих барв і стилізованих «калейдоскопічних» малюнків візерунків орнаменту стали причиною, через яку вироби подібного кшталту стали більш впізнаваними в торгівлю на Середземномор'ї, через що від XVI ст. мамлюцькі килими стали вводити в картини художників Венеції [1; 2]. Поступово в епоху бароко мода на елементи тюркері змінилася в Європі на більший ухил в перські мотиви килимів.

Висновки. Отримані наукові результати дозволяють на визначеному колі пам'яток з колекцій мамлюцьких килимів Європи й Америки визначити періодизацію цих виробів, що окреслюється XV–XVI століттями. З'ясовано, що типові килими означеного різновиду співвідносяться з їх поширенням у творах світового живопису в межах кінця 1400-х – 1570-х років. З найбільш відомих 16-ти килимів цієї групи

виробів, частина зберіглася у музеях Вашингтону, Метрополітенн-музею, Каїру, Відня, у свій час велика колекція виробів означеної групи була подарована до Лондону.

Серед доступних для аналізу нині є мамлюцький килим останньої чверті XV ст., виготовлений з вовни, асиметричним вузлом, зі збірки Метрополітен-музею; мамлюцький килим з музею Бардіні в Італії; мамлюцький килим бл. 1500 р. з шовковою основою, вовняним пітканням, виконаний асиметричним вузлом, зі зб. МАК-Музею прикладного мистецтва, Відень; мамлюцький килим з Музею мистецтв Філадельфії, виготовлений близько 1500–1550 рр.; фрагмент мамлюцького килима «Сімонетті», бл. 1500 р., зі збірки Метрополітен-музею; мамлюцький вовняний килим, виготовлений у межах 1525–1550 рр. в Каїрі з Музею ісламського мистецтва в Катарі; мамлюцький килим в «Портреті дожа Венеції Лоредана та його чотирьох радників» роботи художника Джованні Белліні, датований 1507 роком; мамлюцький килим «Байє-Латур» початку XVI ст. з Каїру; фрагмент мамлюцького килиму початку XVI ст. зі зб. Метрополітен-музею; твір невідомий французького майстра з зображенням трьох братів де Коліньї 1555 року; мамлюцький килим Келенкіал, що зберігається у Музеї текстилю Вашингтону, датований першою половиною XVI ст.; робота Амброзіуса Франкена «Таємна вечере» з зображенням мамлюцького килима, написана близько 1570 року; мамлюцький килим XVI ст., виконаний з вовни, асиметричним вузлом, із ворсом, що надійшов до збірки Метрополітен-музею завдяки заповіту Джорджа Блюменталю, 1941 р.

Хоча дійсно, окремі самовидці (Жан де Тевено) фіксували ще 1663 р. наявність виготовлення мамлюцьких килимів у Каїрі, але, вочевидь, мода на даний різновид виробів в європейському живописі у цей час дещо стихла, оскільки тоді більшої популярності набули перські килими. Визначені Куртом Ердманом три основні композиції килимів,

виготовлених у Каїрі у межах XV–XVI століть, наразі підтверджуються низкою виробів «калейдоскопічного» типу з геометризованими варіаціями рисунку центральної вісі, що ніби розкладаються на квадрати і зірки з одинарним, тричі, або п'ять разів повторюваним основним елементом, та мають обрамлення по периметру у вигляді кайми з медальйонами.

Специфіка виготовлення таких килимів пов'язана з певними джерелами інспірацій західно- і центрально-азійських килимів персів (з Тебрізу) і туркменів, адже в різних джерелах зазначалося, що вони запрошувалися в Каїрські килимарські майстерні. Тут килими виготовляли на роликових верстатах

Тому певні технології, колористика, орнаментика, а саме – притаманні туркменському килимарству полуторні (косі) вузли під назвою *ýaraçitme*, а також S-подібне прядіння шерсті типові також для турків-сельджуків, визначили специфіку мамлюцьких килимів XV–XVI століть, групу яких початково помилково називали «дамаськими» (у той час землі Сирії входили до мамлюцького султанату). В окремих випадках з-поміж мотивів декору мамлюцьких килимів застосовувалися зображення стилізованих рядів кипарисів, пальм й листя з парасолькоподібним рисунком.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку пов'язані з більш детальним вивченням технологій виготовлення мамлюцьких килимів, дослідженням хронологічних меж останніх та декору мамлюцьких килимів доби бароко, що вже мали включення криволінійних орнаментів штибу іслімі, типових для османських візерунків в стилі «кайрен».

Література:

1. Мамлюцький килим (2025). URL: cyclowiki.org/wiki/ (дата звернення: 02.12.2025).
2. Мамлюцькі килими (2025). URL: [instagram.com/D9DZwDCIWx5/](https://www.instagram.com/D9DZwDCIWx5/) (дата звернення: 02.12.2025).
3. Atil Esin (1981). *Renaissance of Islam: Art of the Mamluks*. Washington. Pp. 223–248.
4. Beattie May H. (1972). *The Thyssen-Bornemisza Collection of Oriental Rugs*. 1st. Castagnola: The Thyssen-Bornemisza Collection. 132 p.: il.
5. *East Mediterranean carpets in the Victoria and Albert Museum* (1981). *Hali*, IV (1). P. 39–40.
6. Erdmann Kurt (1964). *Neuere Untersuchungen zur Frage der Kairener Teppiche*. *Art Orientalis*. Vol. 4. Michigan. Pp. 65–105.
7. Kühnel Ernst (1957). *Cairene Rugs and Others Technically Related, 15th Century – 17th Century*. Washington. 90 s.: il.
8. Madden, Thomas F. (2005). *Crusades the Illustrated History*. 1st ed. Ann Arbor: University of Michigan. P. 159.
9. Okumura Sumiyo, Eren Halit (2007). *The Influence of Turkic Culture on Mamluk Carpets*. Istanbul. 277 p.: il.
10. Ottoman Court Carpet (2025). URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450466> (дата звернення: 02.12.2025).
11. Savory R. M. (1960). *The Principal Offices of the Şafawid State during the Reign of Ismā'īl I (907-30/1501-24)*. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*. University of London: journal. Vol. 23, №. 1. P. 91–105. doi:10.1017/S0041977X00149006. — JSTOR 609888.
12. Spuhler Friedrich (2013). *Carpets from Islamic lands*. London. Pp. 22–35.
13. *The Arab Lands under Ottoman Rule (2008): 1516–1800*. Jane Hathaway, Karl Barbir. Person Education Limited, p. 99. ISBN 978-0-582-41899-8.

References:

1. Mamlyutskyj kylym [Carpet of the Mamlyuks] (2025). URL: cyclowiki.org/wiki/ (date of issue: 02.12.2025) [in Ukrainian].
2. Mamlyutski kylymy [Carpets of the Mamlyuks] (2025). URL: [instagram.com/D9DZWDCIWx5/](https://www.instagram.com/D9DZWDCIWx5/) (date of issue: 02.12.2025) [in Ukrainian].
3. Atıl Esin (1981). Renaissance of Islam: Art of the Mamluks. Washington. Pp. 223–248 [in English].
4. Beattie May H. (1972). The Thyssen-Bornemisza Collection of Oriental Rugs. 1st. Castagnola: The Thyssen-Bornemisza Collection. 132 p.: il. [in English].
5. East Mediterranean carpets in the Victoria and Albert Museum (1981). Hali, IV (1). P. 39–40 [in English].
6. Erdmann Kurt (1964). Neuere Untersuchungen zur Frage der Kairener Teppiche. Art Orientalis. Vol. 4. Michigan. Pp. 65–105 [in German].
7. Kühnel Ernst (1957). Cairene Rugs and Others Technically Related, 15th Century – 17th Century. Washington. 90 s.: il. [in English].
8. Madden, Thomas F. (2005). Crusades the Illustrated History. 1st ed. Ann Arbor: University of Michigan. P. 159 [in English].
9. Okumura Sumiyo, Eren Halit (2007). The Influence of Turkic Culture on Mamluk Carpets. Istanbul. 277 p.: il. [in English].
10. Ottoman Court Carpet (2025). URL: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450466> (date of issue: 02.12.2025) [in English].
11. Savory R. M. (1960). The Principal Offices of the Şafawid State during the Reign of Ismā'īl I (907-30/1501-24). Bulletin of the School of Oriental and African Studies. University of London: journal. Vol. 23, №. 1. P. 91–105. doi:10.1017/S0041977X00149006. — JSTOR 609888 [in English].
12. Spuhler Friedrich (2013). Carpets from Islamic lands. London. Pp. 22–35.

13. The Arab Lands under Ottoman Rule (2008): 1516–1800. Jane Hathaway, Karl Barbir. Person Education Limited, p. 99. ISBN 978-0-582-41899-8 [in English].

Ілюстрації

Рис. 1. Мамлюцький килим «Байє-Латур», початок XVI ст. Каїр. Фото з сайту: https://cyclowiki.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BC%D0%BB%D1%8E%D0%BA%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%91%.

Рис. 2. Фрагмент мамлюцького килима «Сімонетті» бл. 1500 р. зі збірки Метрополітен-музею, Нью-Йорк. Фото з сайту: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452100>

Рис. 3. Фрагмент мамлюцького килиму початку XVI ст. зі зб. Метрополітен-музею. Фото з сайту: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447510>

Рис. 4. Мамлюцький килим, бл. 1500 р. виготовлення. Шовкова основа, вовняне піткання, асиметричний вузол. Зб. МАК-Музею прикладного мистецтва, Відень. Фото з сайту: https://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;EPM;at;Mus21;45;en

Рис. 5. Мамлюцький килим останньої чверті XV ст., виготовлений з вовни, асиметричним вузлом. Збірка Метрополітен-музею. Фото з сайту: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450467>

Рис. 6. Мамлюцький килим, збірка Метрополітен-музей, XVI ст., вовна, асиметричний вузол, ворс. З заповіту Джорджа Блюменталю, 1941 р. Фото з сайту: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450470>

Рис. 7. Килим мамлюків кінця XV століття з Каїру, Єгипет, в Музеї мистецтв Філадельфії. Фото з сайту: <https://nazmiyalantiquerugs.com/area-rug-guide/oriental-rug-history/mamluk-dynasty-rugs/>

Рис. 8. Килим мамлюків з музею Бардіні в Італії. Фото з сайту: <https://nazmiyalantiquerugs.com/area-rug-guide/oriental-rug-history/mamluk-dynasty-rugs/>

Рис. 9. Амброзіус Франкен. «Таємна вечерея» з єгипетським мамлюцьким килимом XVI століття, зб. Королівського музею образотворчих мистецтв Антверпена. Фото з сайту: https://www.wikiwand.com/en/articles/Oriental_carpets_in_Renaissance_painting

Citation: Ulyana Belnakita, Olga Shkolna (2025). MAMLUK CARPETS IN EUROPEAN PAINTING OF THE 15TH–16TH CENTURIES AS A TRIBUTE TO THE WESTERN AND CENTRAL ASIAN CARPETS FASHION. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 5(69). doi: 10.26886/2520-7474.5(69)2025.1

Copyright Ulyana Belnakita, Olga Shkolna ©. 2025. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

CONTENT

I. ART AND ART CRITICISM

- MAMLUK CARPETS IN EUROPEAN PAINTING OF THE 15TH–16TH CENTURIES AS A TRIBUTE TO THE WESTERN AND CENTRAL ASIAN CARPETS FASHION** 5

Ulyana Belnakita, Postgraduate student

Olga Shkolna, Doctor of Art History, Professor

- BAROQUE STYLE IN THE TERRITORIES OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA AND THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH IN THE 17TH AND 18TH CENTURIES** 21

Kateryna Enyushina, Postgraduate student

II. PEDAGOGICAL SCIENCES

- CONTENT ANALYSIS OF TECHNICAL REGULATION MEANS FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS TO IMPLEMENT INFORMATION SECURITY IN THE FIELD OF ELECTRONICS, METROLOGY, AND RADIOTELECOMMUNICATIONS** 39

Vladyslav Mahilevskyi, PhD Student

III. PHILOSOPHICAL SCIENCES

- LIFESUCCESS AS A VALUE OF PERSONAL EXISTENCE** 52

Elena Andriyenko, PhD of Philosophical Sciences